

Reminiszcenciák Dr. Jedlik Ányosról

Irta: Egy tisztelője.

Vannak emberek, kiket a sors az élet zajos hullámaira vet és külső eseményekben gazdag s változatos élet jut osztályrészükül. Az emberek jó része mohó érdeklődéssel kíséri az ily kalandos életet, mely gazdag anyagot nyújt a fantáziának s keveset a gondolkodó értelemnek. Hány ember hunyja le szemét anélkül, hogy a világ tudomást vett volna róla, csak legfőlebb szűk környezete őrzi meg emlékét. Életük külső eseményekben szegény, de annál gazdagabb és érdekesebb lelkük, szellemük története. Ilyen ember volt dr. Jedlik Ányos, a magyar tudományosság nesztora, a benzésrend disze és dicsősége. Néhány év hiján keresztül élte az egész száz évet s bár alig egy-két helyen, ott is négy fal között töltötte ideje legnagyobb részét, mégis rendkívül érdekes és gazdag lélek lakozott törődött testében. Minden tekintetben eredeti s önállóan gondolkodó fő volt, csak külsőségekben alkalmazkodott környezetéhez, mint sokszor megjegyezte, hogy „különcznek ne tartsanak”. Fiatalabb tanár korában csak azért dohányzott, hogy dohányzó tanártársaitól még ebben se különbözzék, pedig – mint maga sokszor mondta – semmi élvezetet nem talált benne s pipáját rögtön sutba vágta, mihelyt egyetemi tanár korában magán lakást tartott. Aki csak egyszer is találkozott vele, rendkívül érdekes embernek tartotta s a legnagyobb figyelemmel hallgatta minden tekintetben eredeti előadását és megjegyzéseit. Valóságos élvezettel beszélt fiatakori emlékeiről s jól esett lelkének, ha valakinek elmondhatta életrajzát, de csak addig, míg egyetemi tanár lett, mert a későbbi évekről alig tett említést.

Körülményesen elbeszélte, hogyan esett le pozsonyi tanár korában a második emeletről s még arra is emlékezett, midőn eszméletlenül vitték szobájába s néhány hétig súlyos betegségben sinlődött. Midőn már gyógyulófélben volt, mélyen lelkébe véste orvosának szavait: „Habebit longam et quietam senectutem”. (Husszu és nyugodt öregkort fog érni.) Rövid idő alatt teljesen fölépült s azóta soha beteg nem volt, sőt szervezetének még halálos ágyán sem volt lényeges baja. Gyakran emlegette, hogy orvosa igazat mondott, midőn neki hosszú életet jószolt. Kedves témája volt, hogyan lett egyetemi tanárrá s mily nagy fáradságába került a fizikai laboratórium felszerelése. Többször elmondotta, hogy egyetemi tanárságának első éveiben a három Tisza-fiu is tanítványa volt: László, Kálmán és Lajos. Magánórákra jártak s egy alkalommal a légnyomás nagy erejét magyarázta tanítványainak. Egy üvegburából a levegőt kiszivattyuzta, s felszólította tanítványait, hogy egyenkint próbálják felemelni, midőn Tisza Kálmánra került a sor, egyszerűen félrerántotta s az üvegbura darabokra törött. „Keményen megdorgáltam – így szólt – s megjövendöltem, hogy nyakas, kemény ember lesz belőle.”

Érdekes volt felfogása a vallás dolgairól. Bár papi funkciókat soha sem gyakorolt, kivéve a misézést, törhetetlen erős hite volt s lelkesedéssel beszélt a Teremtő végtelen bölcsességéről, melyet fizikai tüneményekben csodált s egy-egy kis falevél elegendő volt, hogy szerkezetén hosszabb ideig álmélkodjék. Élete utolsó éveiben gyakran beszélt a másvilágról s csak azért kívánt odajutni, hogy a Teremtőtől megtudja a természet titkait. Annyira beleélte magát a reális felfogásba, hogy Istenről antropomorficze gondolkodott, midőn munka nélkül nem tudta képzelni. „Ugyan sok dolga lehet a Teremtőnek – gyakran mondta – hogy annyi emberről kell gondoskodnia, de hát azért teremtette a világot, hogy ne unatkozzék”. A munka volt a mindene s nélküle az életet elviselhetetlennek tartotta. Munkakedve még az utolsó hetekben sem lankadt, bár képzeletbeli utazásai gyakran zavarták nyugalmában s folyton panaszkodott, hogy már nem juthat Győrbe otthonába. „Csak azt tartom különösnek – így szólt többször – bárhova megyek, lakásom mindig ugyanazon helyen van s mindent olyan rendben találok, mint Győrött. Nem tudom, mi célja van velem a Teremtőnek, hogy a régiek közül csak nekem adott ily hosszú életet”.

Nemcsak mélyen vallásos, de hazafias és kiváló loyális érzelmű is volt az agg tudós. Igaz ugyan, hogy a negyvenes évek hazafias mozgalmaira már csak homályosan emlékezett, pedig férfikorának javát az egyetemi tanszéken élte le, mégis gyakran említette: „Nem csoda, hogy tudományban és műveltségben annyira elmaradtunk a külföldtől, mikor életünk annyi viszontagságok közt folyt le, de magunk is hibásak vagyunk, hogy sohasem tartunk össze”. Erős loyális érzelmeiről az utolsó hetek is tanuskodnak. Mindig lámpás mellett dolgozott s nagy

lámpásait maga kezelte valóságos passzióval és senkinek segítségét nem akarta igénybe venni. Már ket esetben majdnem szerencsétlenség történt s a ház-főnöknek elég volt annyit mondani, hogy a felség megtiltotta a lámpások használatát, rögtön tuladott rajtuk.

Pazar bőkezűségéről és jó szivéről tanuskodik, hogy magának még tisztességes ruhája sem volt; de leginkább beszélhetnének erről azok, a kiknek nyugdíja java részét a postára hordozgatta.

A megboldogultnak utolsó perczei megindító példáját nyújtják az igazi keresztény életnek és kimulásnak. a kik az évek hosszú során át közelről ismerték, csodálkozva szemlelték azt az aggályoskodást, melylyel a misére előkészült még halála előtt pár hónappal is. Minél inkább fogytán volt emlékezete, annál inkább neheze esett a directoriumban a mise imádságait összekeresni. Az utolsó hónapokban már erre sem volt képes, de azért a vasárnapi misét nem mulasztotta el. Egyik rendtársa volt bizalmasa, a kit már szombaton reggel felkeresett a misekönyvvel, hogy keresse ki az imádságokat s ő azután egész nap azzal foglalkozott, hogy egymásután nagy nehezen megtanulja s vasárnap 8 órakor rendesen elmondja miséjét. Így tartott ez halála előtt 3 hónapig, a mikor emlékezete teljesen megfogyatkozott s napokat nem tudta egymástól pontosan megkülönböztetni; nem ment többé a misekönyvvel bizalmasához, nem mondta el miséjét. De e megfogyatkozott lélek mintha ujjaszületett volna, midőn utolsó útjára elkészült. Midőn a lelkész, Mohl kanonok feladta a haldoklók szentségét, megindító ájtatossággal mondott utána minden imádságot; s midőn ágyához lépett elbucsuzás végett, megcsókolta kezét e szókkal: „Isten áldja meg azon sok jóért, a mit velem tett; köszönöm, nagyon köszönöm.” Szerénységének még kiválóbb jelét azzal tanusította, hogy az ugyanekkor ott levő ház-főnöknek is ugyane szavakkal kezet akart csókolni. Ezután ereje rohamosan hanyatlott, de szeretetre méltó gyermeki lelkének gyengédségéből semmit sem vesített. Rendkívül szivesen fogadta a látogatókat, sőt vasárnap este néhány rendtársát kevés borából is megkinálta, pedig csak két ujjnyi volt üvegében. E napon nagyon beszédes volt; az ápolónak ágya mellé kellett ülnie, hogy felváltva beszélgessen és imádkozzék vele; s bár az ünnepről már semmit sem tudott, folyton azt kívánta, hogy az Üdvözlégy-et imádkozza elő. Este beállott az agonia; sokszor elvesztette eszméletét, beszélni pedig nem tudott. a körülállókról volt még tudomása s ha imádságra szólították fel, összekulcsolta kezeit s szája mozgott, bár egy szót sem birt kiejteni. Kinos volt látni a jó öreget, a mikor mindig beszélni akart haldoklása alatt, sőt mutatta, hogy írni akar és semmi sem sikerült. Csütörtökön este már se nem látott, se nem hallott, csak lassu és nehéz lélekezése mutatta az élet utolsó kialvását. Éjfél után 2 órakor győzött a halál a szivós szervezeten s mint a kis gyermek, csendesen elszunnyadt.

A megboldogult nevéhez fűződik a fizika felvirágzása hazánkban s a babérkoszorut, melyet tudományos munkásságáért valóban megérdemelt, majd más fogja elkészíteni dicső szellemének, itt csak mint nemes lelkű emberről emlékeztünk meg, a kit szivünk mélyébe zártunk.

(Forrás: Dunántúli Hírlap, 1895. dec. 29.)